

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ПИШНА Алла Георгіївна



УДК 342.9:347.77.025

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА НА ОБ’ЄКТИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському державному університеті внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник –

кандидат юридичних наук, доцент
УЛЬЯНОВ Олексій Іванович,
Одеський державний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри діяльності ОВС на
транспорті та тактико-спеціальної
підготовки.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
НОВИЦЬКИЙ Андрій Миколайович,
Національний університет державної
податкової служби України,
начальник Науково-дослідного центру
проблем оподаткування;

кандидат юридичних наук
СМЕРНИЦЬКИЙ Дем'ян Вікторович,
Державний науково-дослідний інститут
МВС України, начальник науково-
організаційного відділу.

Захист відбудеться «23» січня 2014 року о «9» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.732.01 Державного науково-дослідного інституту МВС України (01011, м. Київ, пров. Кутузова, 4-а).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Державного науково-дослідного інституту МВС України (01011, м. Київ, пров. Кутузова, 4-а).

Автореферат розісланий «22» грудня 2013 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**



І.М. Шопіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Свобода творчої, інтелектуальної діяльності, проголошена Конституцією України складовою правового статусу особи, зумовлює як пріоритетний напрям державної діяльності створення умов, необхідних для реалізації інтелектуального потенціалу кожного члена суспільства. Створення максимально сприятливих правових, організаційних та економічних умов для юридичних і фізичних осіб щодо набуття, здійснення і захисту прав інтелектуальної власності є одним з основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави на шляху її інтеграції як повноправного члена у європейське і світове економічне й культурне співтовариство.

На жаль, поширеним явищем українського ринку є неправомірне використання об'єктів права інтелектуальної власності, що призводить до порушення прав правовласників, зменшення бази оподаткування, погіршення міжнародного іміджу України, зниження її інвестиційної привабливості. Високий рівень використання неліцензійного програмного забезпечення, проблеми з неналежною діяльністю організацій колективного управління стали підставою для присвоєння Україні у травні 2013 року статусу «Пріоритетної іноземної країни» («Priority Foreign Country») у «Списку 301» («Special 301» Report).

У зв'язку із цим, актуального значення набуває розроблення та застосування комплексу нормотворчих і правозастосовчих заходів, спрямованих на удосконалення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності.

Адміністративно-правовий захист права на об'єкти інтелектуальної власності повинен базуватися на інтеграції зусиль органів виконавчої влади з недержавними установами, у першу чергу організаціями колективного управління авторськими та суміжними правами, та їх спільній діяльності щодо попередження та припинення порушень прав інтелектуальної власності. Разом із тим, як на практичному, так і на теоретичному рівнях ця проблема не дістала всебічного розгляду.

Загальні засади державного управління у сфері охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, відповідальності за їх порушення досліджувались у працях В.В. Галуцького, О.М. Головкової, І.Г. Запорожець, Т.Є. Ромат, Є.В. Юркової та інших.

Різні аспекти адміністративно-правової охорони та захисту прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності досліджувались у працях: Г.В. Корчового (адміністративна відповідальність за порушення авторських та суміжних прав), П.Є. Матвієнко (адміністративна відповідальність за порушення прав на комерційну таємницю), Н.О. Можаровської (охорона та захист прав на торговельні марки), О.Ш. Чомахашвілі (охорона прав на промислові зразки), А.В. Чукаєвої (охорона прав на об'єкти промислової власності) та ін.

Актуальні питання охорони та захисту правоохоронними органами прав на об'єкти інтелектуальної власності розглядались у дисертаційних дослідженнях І.С. Кравченко, Ф.О. Кіріленко, О.А. Ляшенко. Важливі питання забезпечення прав інтелектуальної власності в системі МВС України розкрито у дисертаційному дослідженні Д.В. Смерницького.

Важливе значення для з'ясування суті та правової природи прав на об'єкти інтелектуальної власності, особливостей їх здійснення та охорони мають праці таких науковців: В.Я. Іонаса, Є.П. Гаврилова, Л.Т. Комзюка, О.М. Мельник, О.П. Орлюк, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори, О.П. Сергєєва, Є.О. Харитоновна, О.І. Харитонової, Р.Б. Шишки та інших.

Актуальне значення для визначення основних засад охорони та захисту прав інтелектуальної власності в умовах інформаційного суспільства мають дослідження А.М. Новицького.

Фундаментальною основою дисертаційного дослідження стали праці таких вчених-адміністративістів: В.Б. Авер'янова, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, І.Л. Бородіна, А.І. Берлача, М.Г. Вербенського, А.М. Волощука, С.В. Ківалова, В.К. Колпакова, Г.В. Корчевного, П.Є. Матвієнко, В.С. Москаленко, В.П. Петкова, Т.О. Проценко, М.І. Смокович, О.І. Ульянова, В.К. Шкарупи, І.М. Шопіної, Х.П. Ярмачі, О.Н. Ярмиша та інших.

Разом з тим, чимало актуальних питань у сфері адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема, щодо здійснення державного та громадського контролю за дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності, оскарження незаконних рішень органів державної влади, запровадження медіації для врегулювання адміністративних спорів у сфері інтелектуальної власності, розглядаються авторами фрагментарно.

Зазначене вище свідчить про актуальність обраної теми дисертації й необхідність подальшого наукового пошуку за окресленим напрямом.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою частиною науково-дослідної теми кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності ОВС Одеського державного університету внутрішніх справ «Проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина в правоохоронній діяльності» (державний реєстраційний номер 00109U005527) та складовою частиною комплексної науково-дослідної теми Одеського державного університету внутрішніх справ «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (державний реєстраційний номер 0103U002568) і відповідає Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років (Наказ МВС України від 29.07.2010 р. № 347).

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу наукових розробок, нормативно-правових актів України та зарубіжних країн у сфері права інтелектуальної власності, практики їх застосування визначити ефективні шляхи

вдосконалення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства в зазначеній сфері.

Для досягнення поставленої мети вирішувались такі завдання:

- розкрити специфіку адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні;
- визначити порядок проведення перевірок дотримання законодавства у сфері права інтелектуальної власності;
- дослідити напрями здійснення громадського контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності;
- визначити порядок захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в адміністративних судах;
- з'ясувати умови застосування медіації як альтернативного способу урегулювання адміністративних спорів, які виникають у сфері захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають у сфері здійснення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий захист права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є низка загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, вибір яких зумовлено особливостями його об'єкта, предмета, мети і завдань.

У процесі дослідження застосовувались історичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, логіко-юридичний та інші методи наукового дослідження.

Системно-структурний метод використовувався при проведенні класифікації об'єктів права інтелектуальної власності, для з'ясування змісту адміністративних протоколів, які складаються уповноваженими особами органів державної влади при виявленні порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2).

При проведенні огляду літератури, присвяченої проблематиці адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, дослідженні судової практики застосовано методи аналізу та узагальнення (підрозділ 1.1, розділи 2, 3). Логіко-юридичний метод було використано при формулюванні висновків відповідно до мети дослідження.

Порівняльно-правовий метод дослідження в першу чергу було використано при порівнянні норм національного адміністративного права та міжнародних норм, правил та стандартів, які регламентують проведення

перевірок дотримання законодавства у сфері права інтелектуальної власності (підрозділ 2.1), практики створення та діяльності організацій колективного управління (підрозділ 2.3), а також практики застосування медіації для врегулювання адміністративних спорів (підрозділ 3.2).

Сформульовані в дисертації висновки ґрунтуються на результатах досліджень наукових праць вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі адміністративного, цивільного права та інших галузей правової науки.

Нормативною основою роботи є Конституція України, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, а також відомчі нормативно-правові акти, норми яких регулюють відносини у сфері адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні.

Емпірична основа дослідження складається із: 1) статистичних даних Державної служби інтелектуальної власності України за 2009–2013 роки; 2) статистичних даних МВС України за 2009–2013 роки; 3) статистичних даних Антимонопольного комітету України за 2010–2012 роки; 4) судової статистики за 2011–2013 роки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням проблем, які виникають у сфері здійснення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні.

В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

уперше:

- сформульовано пропозиції щодо вдосконалення порядку надання організаціям колективного управління статусу уповноважених шляхом: уточнення строку дії наказу про надання організаціям колективного управління статусу уповноважених, критеріїв, які враховуються під час обрання уповноваженої організації колективного управління, визначення підстав для зняття уповноваженої організації колективного управління з обліку;

- обґрунтовано доцільність застосування медіації з метою врегулювання адміністративних спорів у сфері права інтелектуальної власності;

удосконалено:

- категоріально-понятійний апарат у сфері адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, а саме сформульовано авторське визначення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності, об'єкта права інтелектуальної власності, громадського контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності;

- положення Закону України «Про захист економічної конкуренції» щодо порядку оскарження незаконних рішень, дій та бездіяльності органів Антимонопольного комітету України;

дістали подальшого розвитку:

- наукові погляди щодо критеріїв спорів у сфері права інтелектуальної власності, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів, до яких автором віднесено: суб'єктний склад (відповідачем виступає суб'єкт владних повноважень; позивачем є фізична чи юридична особа, суб'єкт права інтелектуальної власності); предмет спору (оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, унаслідок яких порушено право на об'єкти інтелектуальної власності); підставою виникнення спору є порушення прав суб'єктів інтелектуальної власності внаслідок здійснення суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій;

- наукові думки щодо правового забезпечення здійснення контрольної функції уповноваженими організаціями колективного управління авторськими та суміжними правами, із констатацією суперечливої практики такого контролю;

- наукові погляди щодо виділення критеріїв класифікації об'єктів інтелектуальної власності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки, пропозиції та рекомендації становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, вони можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – для подальших загальнотеоретичних досліджень адміністративно-правових проблем захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності;

- *правотворчій діяльності* – для вдосконалення законодавства у сфері права інтелектуальної власності, зокрема, вони можуть стати основою для внесення змін до законів та інших нормативно-правових актів (Закону України «Про захист економічної конкуренції», Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності України, Регламенту Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України);

- *сфері практичної діяльності* – для забезпечення єдності розуміння і правильного застосування норм, які регулюють відносини у сфері адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності (акт впровадження Київського РВ ОМУ ГУМВС України в Одеській області від 14.05.2013 р.; акт впровадження Київського районного суду м. Одеси від 05.12.2013 р.);

- *навчальному процесі* – при підготовці відповідних розділів підручників і навчальних посібників з адміністративного права, права інтелектуальної власності, авторського права, при підготовці навчальних курсів та викладанні даних дисциплін, вони вже використовуються у ході проведення занять із вищевказаних дисциплін в Одеському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 21.03.2013 р. № 07).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації обговорено на спільному засіданні кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності ОВС і кафедри діяльності ОВС на транспорті та тактико-спеціальної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ.

Результати дисертаційного дослідження апробовано у виступах на науково-практичних конференціях, зокрема, на: Міжнародній науково-практичній конференції «Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті» (м. Одеса, 15.12.2010 р.); Міжнародній науковій конференції студентів та молодих вчених «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 4–5.03.2011 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 21.04.2011 р.); Науково-практичній конференції «Взаємодія ОВС з іншими правоохоронними органами України та громадськістю» (м. Одеса, 20.05.2011 р.); Міжнародній науковій Інтернет-конференції «Римське право і сучасність» (Шерешевські читання) (м. Одеса, 10.12.2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 24.02.2012 р.); III Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 09.10.2012 р.); IV Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 26.04.2013 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у 7 наукових статтях, 6 з яких опубліковано у виданнях України, що визначені як фахові з юридичних наук, та 1 – у науково-практичному журналі Російської Федерації, а також у 8 тезах виступів на наукових конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою і завданнями дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок, із них 24 сторінки займає список використаних джерел, що складається із 214 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь наукової новизни, сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, характеризується науково-теоретична основа роботи, визначено особистий внесок автора в отримання наукових результатів, викладених у дисертації.

У **Розділі 1 «Загальні положення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні»**, який складається з трьох підрозділів, досліджено поняття та особливості адміністративно-

правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності.

У підрозділі 1.1 *«Теоретичні аспекти адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні»* проаналізовано різні наукові підходи до визначення адміністративного захисту, розкрито поняття та особливості адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні.

На основі аналізу праць вчених у галузі адміністративного права встановлено, що адміністративний захист визначається як: діяльність спеціально уповноважених органів державної влади; сукупність застосовуваних в адміністративному порядку юридичних засобів; урегульовані законом суспільні відносини. Кожний з указаних підходів до трактування адміністративного захисту має право на існування, оскільки розкриває окремі його ознаки.

Встановлено, що адміністративно-правовий захист права на об'єкти інтелектуальної власності є особливим видом адміністративно-правового захисту, у зв'язку із чим йому властиві як загальні, так і спеціальні ознаки.

Узагальнюючи різні наукові підходи до розкриття суті адміністративно-правового захисту, автор пропонує таке визначення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності: «Адміністративно-правовий захист права на об'єкт інтелектуальної власності – це діяльність уповноважених органів державної влади із застосування передбачених чинним законодавством заходів, спрямованих на виявлення, припинення порушення права на об'єкти інтелектуальної власності, поновлення порушеного права інтелектуальної власності, притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за вчинене правопорушення».

У підрозділі 1.2 *«Поняття та класифікація об'єктів права інтелектуальної власності»* визначено види та ознаки об'єктів права інтелектуальної власності, які зумовлюють специфіку захисту прав на них.

Вказується, що результатом інтелектуальної, творчої діяльності є об'єкти, які суттєво відрізняються за змістом, формою вираження, призначенням, у зв'язку з чим у законодавстві передбачено різні умови їх правового захисту.

Зазначається, що на законодавчому рівні відсутнє визначення категорії «об'єкт права інтелектуальної власності», а розкриваються умови охороноздатності окремих результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Запропоновано авторське визначення об'єкта права інтелектуальної власності як вираженого в об'єктивній формі результату інтелектуальної, творчої діяльності, або прирівняного до нього об'єкту, який відповідає умовам охороноздатності, визначеним у законодавстві.

Проведено класифікацію об'єктів права інтелектуальної власності за різними критеріями (залежно від виду інтелектуальної діяльності, форми вираження, сфери використання, тощо).

На підставі аналізу поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених визначено ознаки об'єктів інтелектуальної власності: по-перше, вони є результатами інтелектуальної, творчої діяльності (за винятком об'єктів, віднесених до засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг); по-друге, мають нематеріальний характер; по-третє, повинні бути виражені в об'єктивній формі, яка робить їх можливими для сприйняття третіми особами; по-четверте, відповідають умовам охороноздатності, встановленим у законодавстві.

У підрозділі 1.3 «Суб'єкти адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні» визначено органи державної влади, уповноважені на здійснення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності.

Запропоновано залежно від компетенції та завдань розподілити суб'єктів адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності на дві категорії: по-перше, суб'єкти, які здійснюють нормативно-правове та організаційне забезпечення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України); по-друге, суб'єкти, уповноважені на здійснення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності (Державна служба інтелектуальної власності України, органи Антимонопольного комітету України, органи внутрішніх справ, органи доходів і зборів Міністерства доходів і зборів України, судові органи, тощо).

Наголошено, що, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 409, Державну службу інтелектуальної власності, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство культури, Антимонопольний комітет, Державну митну службу призначено уповноваженими (компетентними) органами, відповідальними за виконання Угоди про співробітництво у сфері правової охорони й захисту інтелектуальної власності та створення Міждержавної ради з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності, підписаної 19 листопада 2010 р. у м. Санкт-Петербург.

Спеціальним органом державної влади, уповноваженим на здійснення охорони та захисту прав інтелектуальної власності, є Державна служба інтелектуальної власності. Безпосередньо адміністративно-правовий захист права на об'єкти інтелектуальної власності здійснюється: Апеляційною палатою, яка є колегіальним органом Державної служби інтелектуальної власності України; державними інспекторами у сфері інтелектуальної власності.

Зазначено, що кількість заперечень, які подаються до Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України, щороку збільшується (порівняно з 2009 р., у якому надійшло 93 заперечення, у 2012 р. подано 152 заперечення). Обґрунтовано необхідність забезпечення відкритого доступу до рішень Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної

власності України шляхом їх розміщення на офіційному сайті Державної служби інтелектуальної власності України.

Розкрито зміни, які відбулись у сфері здійснення захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України у зв'язку з реорганізацією Державної податкової служби України та Державної митної служби України, створенням Міністерства доходів і зборів України та прийняттям нового Митного кодексу України. Визначено, що запровадження спрощеної процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, сприяє більш ефективному, швидкому захисту права на об'єкти інтелектуальної власності органами доходів і зборів.

У Розділі 2 «Адміністративно-правове регулювання здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності», який складається з трьох підрозділів, досліджено правові засади проведення перевірок дотримання законодавства у сфері права інтелектуальної власності.

У підрозділі 2.1 «Контроль Державної служби інтелектуальної власності України за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності» розглядається порядок здійснення контролю Державною службою інтелектуальної власності України.

Державний контроль за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності здійснюють державні інспектори з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності України. Державні інспектори здійснюють державний контроль шляхом проведення планових та позапланових (раптових) перевірок.

На підставі аналізу діяльності державних інспекторів щодо здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності автор дійшов висновку, що перевірка проводиться за трьома основними напрямками: по-перше, перевірка наявності дозвільних документів на використання об'єктів інтелектуальної власності; по-друге, перевірка об'єктів інтелектуальної власності, носіїв, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, а також наявності контрольних марок; по-третє, перевірка порядку здійснення технологічних процесів, господарських операцій, пов'язаних із виробництвом, розповсюдженням, прокатом, зберіганням, використанням та переміщенням зазначених носіїв.

Доведено, що найбільш ефективним заходом, спрямованим на виявлення порушень у сфері права інтелектуальної власності, є проведення позапланових (раптових) перевірок.

У підрозділі 2.2 «Організація контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності працівниками органів внутрішніх справ» проаналізовано загальні засади проведення перевірок уповноваженими особами органів внутрішніх справ та оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері права інтелектуальної власності.

Наголошено, що спеціальним суб'єктом адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні є Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю, який є самостійним структурним підрозділом у складі кримінальної міліції апарату МВС України.

Розкрито повноваження уповноважених працівників органів внутрішніх справ у сфері здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності.

Наголошено, що неналежне оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері права інтелектуальної власності негативно позначається на ефективності захисту права на об'єкти інтелектуальної власності, про що свідчать статистичні дані. Так, у 2012 р. з 1052 адміністративних справ про порушення прав на об'єкт інтелектуальної власності (ст. 51-2 КУпАП) 195 повернуто судами для належного оформлення, 107 – закрито у зв'язку із закінченням строку притягнення до адміністративної відповідальності. За перше півріччя 2013 р. із 402 адміністративних справ зазначеної категорії для належного оформлення повернуто 64 справи.

Зазначено, що у протоколі про адміністративне правопорушення, який складають уповноважені працівники органів внутрішніх справ, мають бути зазначені дані про потерпілого та розмір заподіяної правопорушенням матеріальної шкоди, якщо така шкода заподіяна. Разом з тим, під час виявлення порушення права на об'єкт інтелектуальної власності та складання протоколу про адміністративне правопорушення не завжди можливо встановити правовласника, чиї права порушені, та розмір завданих збитків. Відповідно до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, затвердженої наказом Міністерством освіти і науки України від 04.05.2005 р. № 273, зазначення даних про правовласника, права інтелектуальної власності якого порушені, та розмір завданих збитків у протоколі, який складається державними інспекторами Державної служби інтелектуальної власності України, не вимагається. Виходячи із зазначеного, автор дійшов висновку про необхідність розроблення та прийняття Міністерством освіти і науки України та Міністерством внутрішніх справ України спільного наказу про затвердження інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері права інтелектуальної власності.

У підрозділі 2.3 «Громадський контроль за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності» розкрито суб'єктів та напрями громадського контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності.

Доведено, що важливу роль у забезпеченні дотримання законодавства у сфері права інтелектуальної власності відіграє громадський контроль, який здійснюється громадськими організаціями, організаціями колективного управління, суб'єктами права інтелектуальної власності, тощо.

Обґрунтовано важливу роль організацій колективного управління у забезпеченні прав та інтересів суб'єктів авторського права та суміжних прав. Зазначено, що протягом 2012 р. організаціями колективного управління зібрано винагороду за використання об'єктів авторського права та суміжних прав на суму понад 53 млн. грн., сума виплаченої винагороди склала майже 35 млн. грн.

Сформульовано пропозиції щодо внесення змін та доповнень до наказу МОН України «Про затвердження Порядку визначення уповноважених організацій колективного управління, які здійснюватимуть збирання і розподіл винагороди (роялті) за використання опублікованих з комерційною метою фонограм і відеограм» від 30.08.2013 р. № 1249, спрямовані на вдосконалення процедури надання та позбавлення організацій колективного управління статусу уповноважених.

У **Розділі 3 «Захист права на об'єкти інтелектуальної власності в адміністративних судах України»**, який складається з двох підрозділів, досліджено проблемні питання розмежування юрисдикції адміністративних і господарських судів у сфері розгляду спорів про захист права інтелектуальної власності, а також застосування медіації як альтернативного способу урегулювання адміністративних спорів.

У *підрозділі 3.1 «Юрисдикція адміністративних судів України у сфері інтелектуальної власності»* визначено основні ознаки та категорії адміністративних справ, які віднесено до юрисдикції адміністративних судів.

Зазначається, що у сфері права інтелектуальної власності найбільш спірним є питання розмежування юрисдикції адміністративних і господарських судів щодо розгляду справ про оскарження рішень органів Антимонопольного комітету України та Державної служби інтелектуальної власності України. На думку автора, це зумовлено: по-перше, неузгодженістю положень законодавчих актів, які визначають порядок оскарження рішень органів державної влади, з положеннями Кодексу адміністративного судочинства; по-друге, відсутністю узгодженого підходу щодо розмежування юрисдикції адміністративних та господарських судів судовими органами (Вищим господарським судом України, Верховним судом України).

Обґрунтовано, що в господарських судах мають розглядатись спори, пов'язані з використанням у господарському обороті об'єктів інтелектуальної власності. При цьому, органи державної влади також можуть виступати стороною таких спорів, однак, не у зв'язку з реалізацією владних повноважень, а як учасник господарських відносин (наприклад, якщо такий суб'єкт виступає замовником об'єктів інтелектуальної, творчої діяльності).

Спори, які виникають між суб'єктами інтелектуальної власності та органами державної влади у зв'язку з реалізацією останніми владних повноважень, унаслідок чого порушено права на об'єкти інтелектуальної власності, є публічно-правовими спорами та мають розглядатись в адміністративних судах.

У підрозділі 3.2 «Медіація в адміністративному судочинстві України» досліджено міжнародну практику застосування медіації для врегулювання публічних спорів, а також визначено правові засади застосування медіації в Україні.

Медіація – це один із видів альтернативного врегулювання спорів, що передбачає діяльність професійних посередників (медіаторів), які спрямовують учасників юридичного спору до компромісу і врегулювання спору самотійно самими учасниками.

Наголошено, що перевагами медіації, як альтернативного способу урегулювання адміністративних спорів, є: швидкість вирішення спору, конфіденційність, гнучкість процедури, високий ступінь результативності, орієнтація медіації на конструктивний пошук взаємних рішень, можливість збереження або відновлення ділових стосунків та запобігання виникненню конфліктів у майбутньому.

У Кодексі адміністративного судочинства України відсутні норми, які регулюють застосування медіації чи інших альтернативних способів вирішення спору. Разом із тим, відповідно до ст. 113 Кодексу адміністративного судочинства України, сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на основі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін і предмета адміністративного позову. Положення Кодексу адміністративного судочинства України про примирення сторін адміністративного спору є підґрунтям для застосування медіації для урегулювання публічних спорів.

Залежно від форми медіації медіатором може виступати: по-перше, уповноважений працівник суду (суддя або спеціально підготовлений працівник апарату суду); по-друге, професійний незалежний медіатор.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає в з'ясуванні сутності адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні, а також сформульовано комплекс пропозицій та рекомендацій для вдосконалення відповідних норм національного законодавства у сфері права інтелектуальної власності та практики їх реалізації.

1. На підставі аналізу наукових підходів до визначення категорії «адміністративно-правовий захист» автором сформульовано визначення адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності як діяльності уповноважених органів державної влади із застосування передбачених чинним законодавством заходів, спрямованих на виявлення, припинення порушення права на об'єкти інтелектуальної власності, поновлення порушеного права інтелектуальної власності,

притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за вчинене правопорушення.

Доведено, що специфіка адміністративно-правового захисту права на об'єкти інтелектуальної власності зумовлена: по-перше, спеціальним правовим регулюванням; по-друге, особливістю об'єктів інтелектуальної власності та права на них; по-третє, широким колом суб'єктів, уповноважених на здійснення адміністративно-правового захисту, залежно від сфери використання об'єктів інтелектуальної власності; по-четверте, спеціальними заходами, які вживаються з метою захисту права на об'єкти інтелектуальної власності.

2. Аргументовано, що важливе значення для попередження та припинення порушень у сфері права інтелектуальної власності має здійснення ефективного контролю за використанням об'єктів інтелектуальної власності, основною формою якого є проведення перевірок.

Показано, що закріплений у Положенні про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності України час проведення планових перевірок (з 9 до 18 години) не дозволяє в повній мірі здійснити перевірку фактичного використання об'єктів авторського права та суміжних прав, у зв'язку з тим, що діяльність окремих суб'єктів господарювання, пов'язана з використанням таких об'єктів, починається після 18 години. У зв'язку з цим, обґрунтовано необхідність розширення часових меж проведення планових перевірок та запропоновано п. 15 Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності викласти в такій редакції: «Планова перевірка проводиться за умови письмового повідомлення суб'єкта господарювання про проведення планового заходу не пізніше як за десять днів до дня здійснення цього заходу. Повідомлення надсилається рекомендованим листом чи телефонограмою за рахунок коштів органу державного контролю або вручається особисто керівнику чи уповноваженій особі суб'єкта господарювання під розписку. Планова перевірка проводиться в робочі дні з 9 до 18 години. Планова перевірка може проводитись після 18 години, якщо такий робочий час суб'єкта господарювання встановлено правилами внутрішнього трудового розпорядку».

3. Установлено, що громадський контроль за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності здійснюється у двох основних напрямках: по-перше, це контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності органами державної влади, який здійснюється суб'єктами права інтелектуальної власності, недержавними організаціями (Українською асоціацією власників товарних знаків, Громадською радою при Державній службі інтелектуальної власності, тощо); по-друге, це контроль за правомірністю використання об'єктів інтелектуальної власності суб'єктами господарювання.

Визначено, що спеціальним суб'єктом контролю за дотриманням авторських та суміжних прав є уповноважені організації колективного управління.

4. Доведено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на спори у сфері права інтелектуальної власності, які відповідають таким критеріям: відповідачем виступає суб'єкт владних повноважень; позивачем є фізична чи юридична особа, суб'єкт права інтелектуальної власності; спір виник унаслідок здійснення суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій; предметом спору є оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, унаслідок яких порушено право на об'єкти інтелектуальної власності.

Обґрунтовано, що справи про оскарження незаконних рішень, дій чи бездіяльності органів Антимонопольного комітету України як суб'єкта владних повноважень повинні розглядатись в адміністративних, а не господарських судах. У зв'язку із цим, запропоновано ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» викласти в такій редакції: «Заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів Антимонопольного комітету України повністю або частково до адміністративного суду у двомісячний строк з дня одержання рішення. Цей строк не може бути відновлено».

5. Аргументовано, що положення Кодексу адміністративного судочинства України, якими встановлено можливість закриття провадження по справі у зв'язку з примиренням сторін адміністративного спору, є підґрунтям для застосування медіації для врегулювання публічних спорів.

Вмотивовано, що в умовах сьогодення найбільш прийнятною формою медіації є судова медіація, при якій медіаторами можуть виступати уповноважені судді. Виправданість такої практики засвідчується результатами пілотного проекту із застосування медіації в адміністративних судах, учасниками якого виступили Вінницький апеляційний адміністративний суд та Донецький апеляційний адміністративний суд.

6. З метою вдосконалення правового регулювання діяльності органів державної влади у сфері адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності сформульовано наступні пропозиції.

По-перше, доповнити п. 21.3 Регламенту Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України наступним чином: «Рішення Апеляційної палати, прийняте за результатами розгляду заперечення, розміщується на офіційному сайті Державної служби інтелектуальної власності України та перебуває у відкритому доступі протягом двох місяців від дати його прийняття».

По-друге, з метою забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності від незаконних рішень органів Антимонопольного комітету України доповнити ч. 6 ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції»: «У випадку визнання недійсним та скасування рішення органів Антимонопольного комітету України на вимогу позивача на

органи Антимонопольного комітету може бути покладено обов'язок опублікувати в засобах масової інформації відомості про прийняте незаконне рішення та зміст відповідного судового рішення».

По-третє, з метою вдосконалення процедури надання організаціям колективного управління статусу уповноважених та позбавлення такого статусу запропоновано внести такі зміни до Порядку визначення уповноважених організацій колективного управління, які здійснюватимуть збирання і розподіл винагороди (роялті) за використання опублікованих з комерційною метою фонограм і відеограм, затвердженого наказом МОН України від 30.08.2013 р.:

- абз. 2 п. 9 викласти в такій редакції: «Наказ щодо визначення організації колективного управління уповноваженою організацією є чинним протягом трьох років з дати його видання»;

- п. 7 доповнити таким реченням: «За умови однакової кількості договорів з іноземними організаціями колективного управління перевага надається тій організації, яка уклала більше договорів на управління правами з правовласниками»;

- п. 5 викласти в такій редакції: «Заява організації колективного управління про визначення її уповноваженою організацією розглядається Державною службою протягом 20 робочих днів з дня подання всіх необхідних документів»;

- доповнити п. 14 наступним чином: «Уповноважена організація знімається з обліку організацій колективного управління з таких підстав:

- закінчення строку дії наказу про визнання організації уповноваженою, за умови надання статусу уповноваженої іншій організації колективного управління;

- неподання щорічного звіту до Державної служби;

- наведення у звіті недостовірних даних;

- порушення прав та інтересів правовласників або користувачів (несвоєчасний розподіл коштів, ухилення від укладання договорів з користувачами, тощо);

- невиконання приписів Державної служби про усунення порушень у сфері авторського права та суміжних прав, викладених в актах перевірки».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Пишна А. Г. Деякі аспекти адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Південноукраїнський правничий часопис. – 2010. – № 3. – С. 148–150.

2. Пишна А. Г. Поняття та особливості адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Вісник

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – № 945. – С. 174–177.

3. Пишна А. Г. Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 3. – С. 205–207.

4. Пишна А. Г. Проведення перевірок державними інспекторами з питань інтелектуальної власності державної служби інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 1. – С. 194–196.

5. Пишна А. Г. Правове регулювання діяльності організацій колективного управління / А. Г. Пишна // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса : Юридична література, 2012. – Вип. 66. – С. 278–284.

6. Пишна А. Г. Застосування медіації для урегулювання адміністративних спорів / А. Г. Пишна // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 3. – С. 147–149.

7. Пышная А. Г. Обжалование решений Государственной службы интеллектуальной собственности Украины в административном суде / А. Г. Пышная // Власть Закона: научно-практический журнал Северо-Кавказского научно-исследовательского института актуальных проблем современного права. – 2013. – № 1. – С. 120–128.

8. Пишна А. Г. Окремі питання забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні митними органами / О. І. Ульянов, А. Г. Пишна // Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 15 грудня 2010 р.). – Одеса : ОДУВС, 2010. – С. 129.

9. Пишна А. Г. Захист прав інтелектуальної власності Антимонопольним комітетом України / А. Г. Пишна // Від громадянського суспільства – до правової держави: матеріали IV Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених (Харків, 4–5 березня 2011 р.). – Х., 2011. – С. 284–286.

10. Пишна А. Г. Адміністративний захист прав інтелектуальної власності органами внутрішніх справ / А. Г. Пишна // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 21 квітня 2011 р.). – Одеса : ОДУВС, 2011. – С. 136–137.

11. Пишна А. Г. Взаємодія органів внутрішніх справ з Антимонопольним комітетом України у сфері захисту прав інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Взаємодія ОВС з іншими правоохоронними органами України та громадськістю: матеріали науково-практичної конференції (Одеса, 20 травня 2011 р.). – Одеса : ОДУВС, 2011. – С. 53–55.

12. Пишна А. Г. Форми захисту прав інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Римське право і сучасність (Шерешевські читання): матеріали

Міжнародної наукової Інтернет-конференції (Одеса, 10 грудня 2011 р.). – Одеса : Фенікс, 2011. – С. 284–286.

13. Пишна А. Г. Актуальні питання підготовки фахівців органів внутрішніх справ у сфері права інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 24 лютого 2012 р.) – Одеса : ОДУВС, 2012. – С. 136–137.

14. Пишна А. Г. Захист прав інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали III Всеукраїнської наукової конференції (Одеса, 9 жовтня 2012 р.) / За заг. ред. О. І. Харитонові. – Одеса, 2012. – С. 164–172.

15. Пишна А. Г. Удосконалення правового регулювання діяльності державних інспекторів Державної служби інтелектуальної власності / А. Г. Пишна // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції (Одеса, 26 квітня 2013 р.) / За заг. ред. О. І. Харитонові. – Одеса, 2013. – С. 82–85.

АНОТАЦІЯ

Пишна А.Г. Адміністративно-правовий захист права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Державний науково-дослідний інститут МВС України. – Київ, 2013.

Дисертацію присвячено адміністративно-правовому захисту права на об'єкти інтелектуальної власності в Україні. Досліджено специфіку адміністративно-правового захисту прав на об'єкти, розкрито поняття, ознаки та види об'єктів інтелектуальної власності, визначено суб'єктів адміністративно-правового захисту. Розглянуто правові засади та порядок здійснення державного контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності Державною службою інтелектуальної власності та органами внутрішніх справ. Розкрито напрями здійснення громадського контролю за дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності. Досліджено захист права на об'єкти інтелектуальної власності в адміністративних судах. Проаналізовано правові засади застосування медіації з метою врегулювання адміністративних спорів у сфері права інтелектуальної власності.

Ключові слова: адміністративно-правовий захист права на об'єкти інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної власності, контроль за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності, громадський контроль, адміністративний суд, медіація.

АННОТАЦИЯ

Пышная А.Г. Административно-правовая защита права на объекты интеллектуальной собственности в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Государственный научно-исследовательский институт Министерства внутренних дел Украины. – Киев, 2013.

Диссертация посвящена административно-правовой защите прав на объекты интеллектуальной собственности в Украине. Исследована специфика административно-правовой защиты прав на объекты интеллектуальной собственности, раскрыты понятие, признаки и виды объектов интеллектуальной собственности, определены субъекты административно-правовой защиты. Рассмотрены правовые основы и порядок осуществления контроля за соблюдением законодательства в сфере интеллектуальной собственности Государственной службой интеллектуальной собственности Украины и органами внутренних дел, а также общественного контроля за соблюдением законодательства в сфере интеллектуальной собственности. Исследована защита прав на объекты интеллектуальной собственности в административных судах. Проанализированы правовые основы применения медиации с целью урегулирования административных споров в сфере интеллектуальной собственности.

Доказано, что наиболее эффективной мерой, направленной на выявление нарушений в сфере интеллектуальной собственности, является проведение внеплановых (внезапных) проверок. Обосновано, что общественный контроль за соблюдением законодательства в сфере интеллектуальной собственности осуществляется в двух основных направлениях: во-первых, контроль за соблюдением прав интеллектуальной собственности органами государственной власти; во-вторых, контроль за правомерностью использования объектов интеллектуальной собственности субъектами хозяйствования.

Доказано, что положения Кодекса административного судопроизводства Украины, которые допускают применение процедуры примирения сторонами административного спора, являются основой для применения медиации для урегулирования публичных споров.

Ключевые слова: административно-правовая защита прав на объекты интеллектуальной собственности, объекты интеллектуальной собственности, контроль за соблюдением законодательства в сфере интеллектуальной собственности, общественный контроль, административный суд, медиация.

ANNOTATION

Pyshna A. Administrative-legal protection of the right to intellectual property in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law. Speciality 12.00.07 – Administrative Law and Proceedings; Financial Law; Information Law. – State Research Institute of the Internal Affairs of Ukraine. – Kyiv, 2013.

The thesis focuses on administrative and legal protection of the right to intellectual property in Ukraine. The specific administrative and legal protections of entities are examined; a concept, characteristics and types of intellectual property are defined; entities of administrative-legal protection are defined. The legal principles and procedures of state control over observance of legislation on the right to intellectual property by the State Intellectual Property Service and the police are considered. It is exposed the methods of public control execution in abundance of legislation on intellectual property. The law protection of intellectual property rights in administrative courts is researched. The legal principles of mediation in order to regulate administrative controversies in intellectual property are analyzed.

Key words: administrative and legal protection of the rights to intellectual property, intellectual property entities, legislation on intellectual property rights control, public control, administrative court, mediation.